ВИДАВНИЦТВО
РАНОК

Олег Охредько
Лариса Коломієць
Віталій Гладун

НАВЧАННЯ
БЕЗ МЕЖ

Громадянська освіта 7

Олег Охредько
Лариса Коломєєць
Віталій Гладун

Громадянська освіта

Підручник для 7 класу закладів загальної середньої освіти

Рекомендовано Міністерством освіти і науки України

rnk.com.ua/111384

Інтерактивний електронний додаток

Київ • Харків
Видавництво «Ранок»
2026

УДК 340:316(075.3)
О-92

Рекомендовано Міністерством освіти і науки України
(наказ Міністерства освіти і науки України від 27.01.2026 № 110)

Підручник створено відповідно до модельної навчальної програми
«Громадянська освіта. 6—9 класи» для закладів загальної середньої освіти
(автори Охредько О. Е., Майорський В. В., Коломієць Л. Г.)

Підручник успішно пройшов апробацію у 2025/2026 навчальному році
(наказ Міністерства освіти і науки України від 02.02.2026 № 142)

Охредько О. Е.
О-92 Громадянська освіта : підруч. для 7 кл. закл. загал. серед. освіти. / О. Е. Охредько, Л. Г. Коломієць, В. В. Гладун. — Харків : Вид-во «Ранок», 2026. —128 с. : іл.
ISBN

УДК 340:316(075.3)

Інтерактивний електронний додаток доступний за QR-кодом або покликанням
rnk.com.ua/111384

ЗРОБЛЕНО В УКРАЇНІ

ISBN

© Охредько О. Е., Коломієць Л. Г., Гладун В. В., 2026
© ТОВ Видавництво «Ранок», 2026

Зміст

§ 1. Вступ 3

РОЗДІЛ 1. Я — ОСОБИСТІСТЬ

§ 2. Індивід та індивідуальність 8

§ 3. Соціальні групи 15

§ 4. Права людини. Людська гідність і рівність 24

§ 5. **Практичне заняття.** Цінності твоєї сім'ї 33

РОЗДІЛ 2. Я В СУСПІЛЬСТВІ

§ 6. Громада 40

§ 7. Як виникають стереотипи 50

§ 8. Конфлікт 60

§ 9. **Практичне заняття.** Громада, у якій ти живеш 71

РОЗДІЛ 3. Я І ДЕРЖАВА

§ 10. Держава 76

§ 11. Демократія 83

§ 12. Я — відповідальний громадянин або громадянка 92

§ 13. **Практичне заняття.** Я — відповідальний громадянин або громадянка 99

§ 14. Навчаємося мислити критично 105

§ 15. Пропаганда 113

§ 16. **Практичне заняття.** Протидія пропаганді 121

§ 17. Узагальнення 125

§1 Вступ

НА УРОЦІ ТИ НАВЧИШСЯ:

- пояснювати, чого навчає предмет «Громадянська освіта»;
- оцінювати структуру курсу в 7 класі;
- розрізняти, із яких частин складається підручник.

МОТИВАЦІЙНЕ ЗАПИТАННЯ

Як може змінитися твоє життя, якщо всі раптом забудуть про правила, повагу й обов'язки?

Привіт!

Ти знову повертаєшся у світ громадянської освіти. Із минулого року ти вже знаєш, що громадянська освіта допомагає краще зрозуміти себе, інших людей і світ навколо. Тепер, у 7 класі, ти продовжиш відкривати нові теми й отримувати необхідний досвід.

Отже, громадянська освіта — предмет, який знайомить тебе з особливостями життя в сім'ї, класі, суспільстві, громаді, державі, світі з усіма їхніми досягненнями й загрозами, можливостями й обмеженнями.

Громадянська освіта поєднує історію та філософію, соціологію та етику, правознавство та психологію та інші науки. А разом виходить захопливий і цікавий предмет, під час вивчення якого можна здобути теоретичні знання та практичні навички. Громадянська освіта — не просто теорія. Це інструменти для життя. Ти навчишся не тільки думати, а й діяти. І головне — діяти відповідально.

Громадянська освіта — це не просто предмет про суспільство. Це знання і навички, які ти можеш застосовувати щодня: у класі, у сім'ї, серед друзів, у соцмережах, у різних установах. Цей предмет показує, як працює демократія, як

◆ Діти опановують громадянську освіту

? Громадянська освіта в різній формі існує в багатьох державах. Чому громадянській освіті приділяють таку увагу?

◆ Громадянська освіта в колі різних наук

? Громадянська освіта поєднує в собі різні науки. Додай усно у вільне коло ще одну науку.

захищати свої права та поважати права інших, вирішувати конфлікти, допомагати громаді, брати участь у спільних справах.

Курс громадянської освіти в 7 класі складається з трьох розділів. Перший розділ має назву «Я — особистість» та спрямований на самопізнання. У ньому йдеться про індивідуальність і цінності, соціальні групи та сім'ю, захист прав дитини, гідність людини.

Другий розділ — «Я в суспільстві» — присвячений питанням громади й життю у світі стереотипів і конфліктів. Він спрямований на формування навичок виходу з конфліктних ситуацій.

Третій розділ — «Я і держава» — допоможе тобі краще зрозуміти, що таке держава і хто такі відповідальні громадяни. Також ти ознайомишся з питаннями, що стосуються пропаганди.

Зверни увагу: у кожному розділі є **ПРАКТИЧНІ ЗАНЯТТЯ**. Вони дадуть тобі знання й навички, що стануть у пригоді в реальному житті. На них ти зможеш опрацювати вивчений матеріал на практиці. І все це у вигляді цікавих дій — проєктів,

АФОРИЗМ

Ми мусимо навчитися чути себе українцями — не галицькими, не буковинськими українцями, а українцями без офіційних кордонів.

Іван Франко

? Як ти розумієш цей вислів?

● Іван Франко, український письменник

досліджень та інших заходів. Виконувати практичні завдання ти зможеш як самостійно, так і разом з однокласниками.

Тепер ознайомимося з підручником. Подивися на його зміст, оформлення, позначки й рубрики.

На початку кожного параграфа тобі коротко розкажуть, на що потрібно звернути увагу: **НА УРОЦІ ТИ НАВЧИШСЯ**. А першим кроком буде **МОТИВАЦІЙНЕ ЗАПИТАННЯ**. Воно допоможе тобі краще зорієнтуватися в темі уроку.

Працюючи з підручником, ти зустрічатимеш різні частини тексту, виділені певним кольором. Це твої помічники, які зроблять опанування матеріалу цікавішим і зрозумілішим. **ВИЗНАЧЕННЯ** — короткі й чіткі формулювання основних понять і термінів. **ЗАВДАННЯ** — пропозиція виконати невелике завдання для кращого розуміння теми. **ЦІКАВО** — розкаже багато незвичайного, що стосується теми параграфа. Частина **ПОМІРКУЙ** запропонує тобі замислитися над певними питаннями. Ти зможеш опрацювати різні джерела в рубриці **ДОКУМЕНТ**. Насамкінець на тебе чекає **ПІДСУМОК**, у якому в короткій формі буде викладено основний зміст параграфа. Для закріплення матеріалу тобі знадобиться **РЕФЛЕКСІЯ**. За її допомогою тобі буде простіше відповідати на **ЗАПИТАННЯ І ЗАВДАННЯ**.

І це не все! До кожного параграфа розроблені **ТЕСТОВІ ЗАВДАННЯ.** Вони розміщені за вже знайомими тобі QR-кодами (і короткими покликаннями).

! Підсумок

Предмет «Громадянська освіта» навчає розуміти принципи формування суспільства, дає змогу визначити свою роль і можливості в ньому, сприяє розвитку громадянського суспільства в Україні.

РЕФЛЕКСІЯ

Спробуй створити сенкан до теми. Для цього треба скласти вірш із п'яти рядків:

- Перший рядок — тема, якій він присвячений. Він складається з одного-двох слів.
- Другий рядок — два слова, що розкривають основну тему (прикметники).
- Третій рядок — три слова, що стосуються теми сенкану (дієслова).
- Четвертий рядок — речення, за допомогою якого висловлюється власне ставлення до теми (особиста думка, прислів'я, цитата, афоризм тощо, пов'язані з темою сенкану).
- П'ятий рядок — одне або два слова, які є певним підсумком теми сенкану (синонім до теми вірша тощо).

Вітаю, тепер ти — поет або поетеса.

? Запитання і завдання

1. У давньогрецькій державі Спарті хлопчиків із семи років виховували в казармах. Їх навчали військової справи, читати й писати. Чи можна вважати, що в Спарті була громадянська освіта? Чому?
2. Уяви, що ти можеш змінити одне правило у школі, місті або селі чи навіть країні. Що ти зміниш і чому? Як тобі допоможуть знання з громадянської освіти?

Розділ 1

Я — ОСОБИСТІСТЬ

§2 Індивід та індивідуальність

НА УРОЦІ ТИ НАВЧИШСЯ:

- розрізняти поняття «індивід», «індивідуальність», «унікальність»;
- помічати й поважати відмінності між людьми;
- краще розуміти себе і свої сильні сторони;
- приймати інших такими, якими вони є;
- бачити в різноманітті силу та цінність.

МОТИВАЦІЙНЕ ЗАПИТАННЯ

Уяви, що всі люди у світі стали однаковими: однаково виглядають, однаково говорять, однаково думають. Чи хотілося б тобі жити в такому світі?

1 Індивід та індивідуальність

Ти вже знаєш, що коли дитина народжується, вона вже є індивідом — представником людського роду. Із часом людина навчається мислити, говорити, спілкуватися, вибирати, мріяти. Так вона стає особою, тобто частиною суспільства. А ще кожний індивід має свої особливості, які роблять його не схожим на інших. Це і є **індивідуальність** — те, що робить тебе саме тобою: твої смаки, спосіб мислення, характер. Хтось любить тишу, а хтось — гучну музику. Один швидко рахує, а інший створює комікси. Комусь подобається грати у футбол, а комусь — читати книжки.

ВИЗНАЧЕННЯ

Індивідуальність — сукупність своєрідних особливостей і властивостей людини, які характеризують її неповторність.

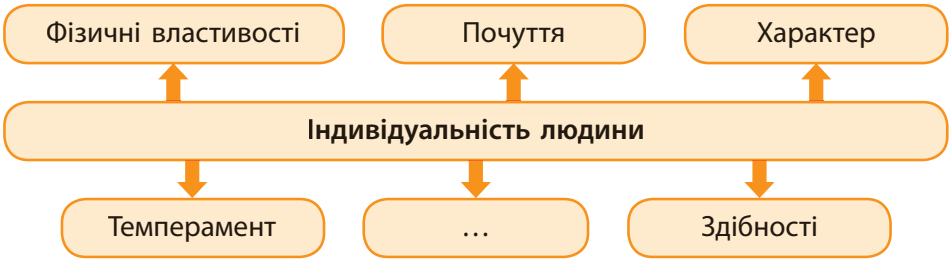

◆ Співвідношення змісту понять «людина», «індивід», «індивідуальність»

◆ Дитина — людина, індивід та індивідуальність

Індивідуальність — це не тільки те, що в тебе є, а й те, як ти використовуєш це в житті. Кожна людина має індивідуальність, але проявляє її по-різному: наприклад, відкрито і яскраво або спокійно й непомітно. Індивідуальність проявляється навіть у тому, як ти смієшся, які слова вживаєш, який одяг обираєш. У класі всі — учні та учениці. Проте кожен має власну індивідуальність. Хтось охочий до жартів, хтось більше мовчить, хтось — мрійник, а хтось — лідер.

? Індивідуальність людини складається з багатьох чинників. Додай усно у вільне віконце, чого, на твою думку, не вистачає.

Розвивати індивідуальність означає краще пізнавати себе, дізнаватися про свої сильні сторони та здібності. Людина з розвиненою індивідуальністю знає, чого хоче, що їй цікаво, до чого вона має хист. Індивідуальність допомагає не губитися в натовпі, не повторювати все за іншими, а бути собою. Це означає мати власну думку та вміти її відстояти.

Поважати індивідуальність інших — це частина твого спілкування. У світі цікаво жити саме тому, що ми різні. Бо кожен із нас унікальний.

2 У чому твоя унікальність

Кожна людина на планеті неповторна. Навіть близнюки різні, оскільки можуть мати різні типи характеру та інтереси. У тебе також є те, чого немає більше ні в кого. Це називають **унікальністю**. Унікальність — риси, які вирізняють тебе з-поміж інших: голос, усмішка, погляд, стиль мислення, навіть звичка щось наспівувати, коли радієш. У тебе є свій шлях, свої мрії, свої думки й можливості — і це чудово. Улюблені пісні, книжки, жарти — це теж частина твоєї унікальності. Ти можеш мати спокійну вдачу або проявляти високу активність. Ти можеш любити спорт або комп'ютерні ігри. Усе це нормально.

ВИЗНАЧЕННЯ

Унікальність — те, що відрізняє одних людей від інших і надає кожній особистості неповторного характеру.

◆ Близнюки

? Близнюки — дуже схожі, та не однакові. Поміркуй чому.

Відеофільм
«Унікальність і неповторність кожної людини»
rnk.com.ua/114355

ЦІКАВО

Відбиток пальця у вузькому розумінні — це відбиття, яке залишають папілярні лінії (візерунок) людського пальця. Відбитки пальців дуже індивідуальні.

? Чому відбитки пальців використовують для визначення особи?

◆ Зразок відбитка пальця

Унікальність не означає, що хтось кращий, а хтось гірший. Це означає, що кожен — інший. Коли ти проявляєш свою унікальність, люди починають краще тебе розуміти. Не потрібно прикидатися кимось іншим, щоб подобатися. Люди відчувають нещирість. Твої помилки, досвід, вибір — теж частина твого особливого шляху. Ти можеш ще не знати, у чому саме твоя сила, але вона точно є. Просто потрібно її знайти. Що більше ти дізнаєшся про себе, то краще починаєш розуміти свою цінність. Бути собою — це сміливо, і саме це допоможе тобі знайти своє місце у світі. Твоя унікальність — це подарунок. Не ховай його, а розвивай.

АФОРИЗМ

Кожна людина — це світ, який
із нею народжується й помирає.
Генріх Гейне

? Поясни, як ти розумієш цей вислів.

● Генріх Гейне, німецький поет і журналіст XIX ст.

ЦІКАВО

Національний реєстр рекордів України — проєкт у сфері реєстрації та популяризації українських і світових досягнень в Україні. Він був заснований у 1989 р.

? За допомогою інтернету перейди на сайт Національного реєстру рекордів України та знайди підтвердження унікальності людини.

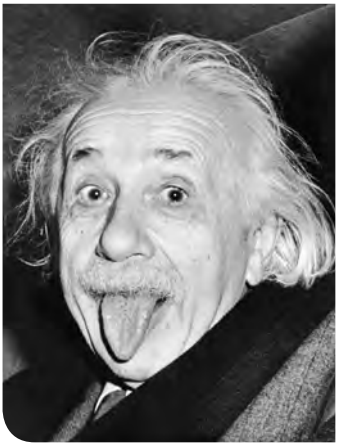
◆ Емблема «Національного реєстру рекордів України»

3 Талант

Усі ми маємо різні **таланти**. І навіть якщо комусь щось дається складно, в іншому він може бути генієм. Унікальність не завжди помітна одразу, але вона обов'язково є. Деякі діти мають особливий музикальний слух, а дехто погано чує. Деякі множать у голові сотні й тисячі, а дехто по-іншому сприймає інформацію або має труднощі зі словами. Комусь із дітей важко сидіти на місці або зосередитися, але це не означає, що вони гірші чи слабші. Просто їм іноді потрібно більше терпіння, тиші або допомоги. Тому якщо бачиш, що комусь важко, запитай, чи можеш ти допомогти. Якщо хтось говорить інакше — дослухайся. Якщо хтось соромиться — підтримай. Можливо, саме поруч з тобою зростають майбутні генії.

ВИЗНАЧЕННЯ

Талант — природна здібність виконувати якусь працю, здібність досягти рівня майстерності в чомусь.

◆ Альберт Ейнштейн, фізик-теоретик, один із творців квантової механіки

? Це найвідоміша світлина Альберта Ейнштейна, зроблена в 1951 р. Тоді він сидів у машині на свій 72-й день народження, і його попросили вкотре всміхнутися для камери. Чи проявилась у цьому його унікальність?

◆ Білл Гейтс, засновник компанії «Майкрософт»

? Цей відомий підприємець має синдром Аспергера (порушення розвитку, які характеризуються серйозними труднощами в соціальній взаємодії). Що, на твою думку, допомогло Біллу Гейтсу стати одним із найбагатших людей у світі?

Наприклад, учений Альберт Ейнштейн мав труднощі з мовленням у дитинстві, але виріс і відкрив нові закони всесвіту. Композитор Людвіг ван Бетховен писав музику, навіть коли втратив слух. Письменниця Леся Українка з дитинства хворіла на туберкульоз кісток і мала періоди, що не могла нормально ходити. Проте вона створила багато віршів, які читають дотепер. Вона писала сильні, глибокі твори про волю, боротьбу й любов до рідної землі. Стівен Гокінг не міг ходити й говорити, але вивчав космос та писав книжки. Нік Вуйчич народився без рук і ніг, але став відомим мотиваційним спікером і допомагає людям боротися зі зневірою.

Усе це — приклади того, як певні особливості можуть поєднуватися з величезною силою духу. Отже, ми всі різні, але кожен з нас важливий. І в кожної людини є власний шлях. Навчайся, помиляйся, пробуй нове — і ти знайдеш себе.

! Підсумок

Кожна людина — індивід, тобто частина людського роду. Проте ми не однакові, кожна людина має індивідуальність та унікальність. Цінуй свої особливості. Не соромся бути собою. Не заважай іншим бути собою.

РЕФЛЕКСІЯ
Що нового мені вдалося дізнатися про себе?

? Запитання і завдання

1. Напиши три свої унікальні риси.
2. Поясни, чому повага до унікальності допомагає дружбі.
3. Опиши ситуацію, де індивідуальність може бути перевагою (наприклад, у творчості, спорті чи навчанні).
4. Що ти хочеш сказати людині, яка соромиться бути собою?
5. Як ти вважаєш, чому деяким дітям важко приймати тих, хто відрізняється від інших?
6. Чому в дітей, які навчаються разом у першому класі, різняться почерки?
7. Як виявити свій талант?
8. Чи бувають «непомітні» таланти? Як помітити свої схильності, якщо вони не проявляються в спорті, мистецтві чи навчанні? Поділися прикладом із життя.
9. Уяви, що твій талант — це насіння. Що потрібно, щоб із нього виросло щось унікальне? Опиши людей, дії чи середовище, які допомагають тобі розвиватися.
10. Створи постер із гаслом «Клас, у якому всі важливі» або «Індивідуальність — не перешкода, а суперсила».

Тестові завдання
rnk.com.ua/111818

§3 Соціальні групи

НА УРОЦІ ТИ НАВЧИШСЯ:

- розуміти, що таке соціальна група;
- розрізняти види соціальних груп;
- пояснювати роль сім'ї як першої соціальної групи;
- усвідомлювати важливість поваги, відповідальності та співпраці в групах.

МОТИВАЦІЙНЕ ЗАПИТАННЯ

Чому люди прагнуть бути частиною групи?

1 Що таке соціальна група

Щодня ти спілкуєшся з людьми. Ти йдеш до школи, там — твої однокласники. Ви разом навчаєтеся, граєте, обговорюєте фільми та жарти. Ви не просто друзі, а **соціальна група**. Люди в групі можуть бути знайомі між собою, а можуть і не знати одне одного. Наприклад, усе учнівство України — велика соціальна група. Твій клас — це менша соціальна група. Соціальні групи бувають різні: за віком, статтю, професією, освітою, інтересами та навіть кількістю людей. Наприклад, підлітки — це група за віком. А баскетбольна команда — група за інтересами. Є також професійні групи — лікарі, учителі, актори. Ти спілкуєшся і онлайн, де теж виникають групи. Чати, геймерські спільноти, фан-клуби — усе це приклади соціальних груп у сучасному світі. Тож ти — частина багатьох груп, і кожна з них формує твій досвід.

ВИЗНАЧЕННЯ

Соціальна група — об'єднання людей, які мають спільні інтереси, ознаки, цілі або діють разом у певній сфері життя.

Кожен із нас належить одразу до кількох соціальних груп. Ти син або дочка, онук або онука, учень або учениця, ти живеш у певному населеному пункті, маєш хобі — і це вже декілька груп. У соціальних групах люди навчаються співпраці, спілкування, взаємодопомоги.

Відеофільми
«Різноманіття груп (спільнот) у суспільстві та їхні види», «Суспільство та соціальні групи»
rnk.com.ua/114356

Група зазвичай має свої правила. Наприклад, у школі є статут, у якому прописані правила для всіх учасників освітнього процесу. А у класі за погодженням учнівства іноді усно встановлюють додаткові правила. Група може мати лідера або лідерку — людину, яка веде за собою. В іншій групі рішення приймають разом.

ЗАВДАННЯ

Розглянь «хмаринку слів» за темою «Соціальні групи». Що ще можна додати до неї? Поясни свій вибір.

Група надає підтримку, відчуття спільності. Якщо в групі виникає конфлікт, важливо разом знаходити рішення.

Соціальні групи впливають на твої звички, погляди, поведінку. У групі ти можеш відчувати себе впевненіше, ніж наодинці. При цьому важливо залишатися собою та поважати інших.

Чому люди об'єднуються в групи? Як вони взаємодіють? Саме на ці запитання відповідає наука **соціологія**. Вона вивчає суспільство, стосунки між людьми, їхню поведінку та правила життя разом. Завдяки цій науці люди краще розуміють, як існує суспільство і як зробити його справедливішим. Вона допомагає будувати діалог, уникати непорозумінь, вирішувати проблеми мирно. Тож коли ти спостерігаєш за людьми й розмірковуєш, чому вони так поводяться, — ти вже трохи соціолог або соціологиня.

ВИЗНАЧЕННЯ

Соціологія — наука, яка вивчає суспільство, соціальні групи, взаємодію між людьми та правила життя в суспільстві.

2 Види соціальних груп

Ти вже знаєш, що соціальні групи бувають дуже різноманітними. Щоб краще зрозуміти, як саме вони різняться, їх об'єднали в кілька типів за певними ознаками. Розглянемо найпоширеніші види соціальних груп, які допоможуть тобі визначити, у яких групах ти перебуваєш щодня.

Групи бувають **малі** й **великі**. Малі групи — це групи від трьох до кількох десятків осіб, де всі учасники знають одне одного, можуть безпосередньо спілкуватися та взаємодіяти. Великі групи налічують сотні, тисячі й навіть мільйони людей, які об'єднані спільною ідеєю або ознакою. Прикладом малої групи є сім'я, клас у школі, гурток малювання або команда гравців у волейбол.

Таблиця «Види соціальних груп»
rnk.com.ua/114425

Гравці футбольної команди

? Що об'єднує хлопців?

◆ Урок у школі

? Чи потрібна соціологія в школі? Чому?

У таких групах важливе значення мають дружба, довіра, підтримка. Великі групи — об'єднання багатьох людей, які можуть навіть ніколи не бачити одне одного, але їх щось об'єднує. Наприклад, це всі громадяни України, усе учнівство певної школи або прихильники музичного гурту в всьому світі.

За способом виникнення розрізняють **первинні** та **вторинні** групи. Первинні — це ті, де зв'язки між людьми дуже тісні, емоційні, особисті. Сюди належать сім'я, найближчі друзі. У вторинних групах стосунки більш офіційні й формальні. Люди тут взаємодіють здебільшого для досягнення спільної мети. Наприклад, це учні та учениці в одній паралелі, колеги на роботі.

За тривалістю існування бувають **постійні** й **тимчасові** групи. Постійні групи зберігаються роками або й усе життя (сім'я, рід, національна спільнота). Тимчасові групи виникають на короткий час (для участі в проєкті, волонтерській акції, шкільному заході).

За способом організації групи поділяють на **формальні** й **неформальні**. Формальні групи мають структуру, розподіл ролей та обов'язків. Наприклад, це шкільна рада, актив

класу, молодіжна організація. Вони часто мають свій статут. Неформальні групи виникають спонтанно, без офіційного оформлення — це компанія друзів, однодумці, які грають разом у відеоігри, або ті, хто разом проводить дозвілля.

За рівнем доступу групи можуть бути **відкритими** й **закритими**. До відкритої групи може вступити будь-хто за бажанням — наприклад, учасники шкільного гуртка або онлайн-спільноти. До закритої групи потрапити не так просто: треба пройти відбір, мати певні риси або досягнення. Наприклад, це команда з математики або мистецька студія, куди приймають лише за результатами конкурсу.

ВИЗНАЧЕННЯ

Мала група — соціальна група, де всі учасники добре знають одне одного й можуть безпосередньо спілкуватися (наприклад, сім'я, клас, гурток).

Велика група — соціальна група, яка об'єднує велику кількість людей, що можуть не знати одне одного особисто, але мають щось спільне (наприклад, учнівство всієї школи, прихильники музичного гурту).

Первинна група — група з тісними, особистими, емоційними зв'язками між людьми (наприклад, родина або близькі друзі).

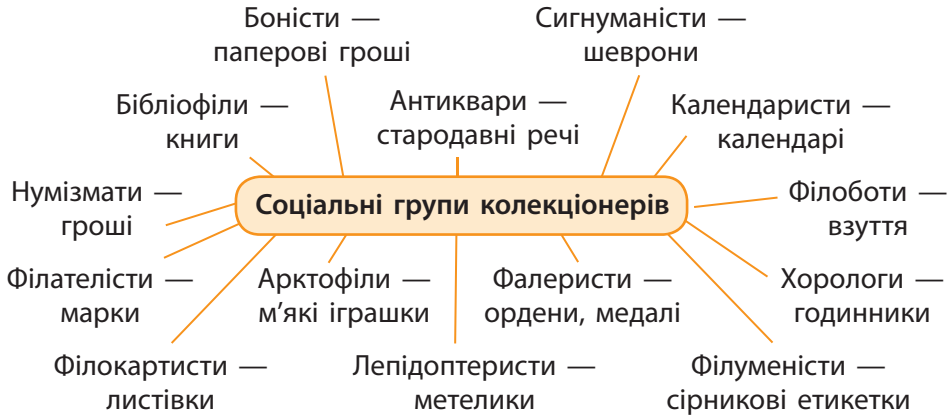
Вторинна група — соціальна група, де спілкування між людьми офіційне та формується для досягнення спільної мети (наприклад, учнівство однієї паралелі, колеги).

Формальна група — офіційно організована соціальна група з визначеними правилами, обов'язками та ролями (наприклад, шкільна рада, класне самоврядування).

Неформальна група — спонтанно створена група без офіційних правил (наприклад, компанія друзів або гравців у відеогру).

Відкрита група — соціальна група, до якої може приєднатися будь-хто за бажанням.

Закрита група — група, до якої можна потрапити лише за певних умов (відбір, конкурс, рекомендації).

? Колекціонери — люди, які колекціонують щось, тобто щось збирають. Подивися на схему. Чи всі колекціонери тобі знайомі? За додатковими джерелами знайди назви колекціонерів, які відсутні у схемі, і визнач, що саме вони збирають.

Соціальна група — це своєрідний острівець у великому океані суспільства. Завдяки різним групам ти вчишся співпрацювати, розвивати свої здібності й брати на себе відповідальність. Незалежно від того, у якій групі ти зараз, важливо пам'ятати про взаємоповагу, чесність і відкритість у ній.

3 Сім'я як соціальна група

Кого ти згадуєш, коли думаєш про найближчих людей? Вони — твоя **сім'я**. Це не просто люди, з якими ти живеш.

? **1.** Де тобі найчастіше доводиться дотримуватися правил? У чому полягають ці правила? **2.** У яких із цих трьох груп ти почуваєшся найбільш вільно? Чому? **3.** Яку підтримку ти маєш від кожної із цих груп? **4.** Що об'єднує ці групи? Придумай спільну назву для цих трьох груп.

◆ Соціальні групи

ЦІКАВО

Багатодітна сім'я Косачів, у якій зростала українська письменниця Леся Українка (справжнє ім'я Лариса Косач), була відома атмосферою любові, поваги та підтримки. У сім'ї діти вивчали українські пісні та звичаї.

? Поміркуй, як сім'я вплинула на творчість Лесі Українки.

◆ Леся Українка з мамою Ольгою Косач (псевдонім Олена Пчілка). 1898 р.

Сім'я — це перша соціальна група, до якої ти належиш від самого народження. Саме із сім'ї розпочинається твоє знайомство зі світом. Тут ти вчишся грати, домовлятися, вибачати й любити. У сім'ї діти чують перші казки, святкують дні народження, вечеряють разом тощо. Тобі ці речі можуть здатися звичними, але саме вони формують твою особистість.

ВИЗНАЧЕННЯ

Сім'я — мала соціальна група, члени якої пов'язані родинними стосунками, спільним побутом, турботою, відповідальністю та емоційною підтримкою.

ПОМІРКУЙ

Українські прислів'я зберігають тисячолітню мудрість народу. Ознайомся з деякими прислів'ями за темою уроку та поясни їх.

- Яка сім'я — такий і я.
- Людина без сім'ї, що дерево без плодів.
- Дерево тримається корінням, а людина сім'єю.

ПОМІРКУЙ

Сімейний кодекс України — закон України, що визначає відносини в сім'ї. За додатковими джерелами ознайомся зі Статтями 1 та 2 Сімейного кодексу та поясни, чому він був прийнятий.

Сімейний кодекс України
rnk.com.ua/112335

◆ Українська сім'я в національних костюмах

Сім'я — це не лише спільне проживання. Це й емоційний зв'язок. Люди в сім'ї піклуються одне про одного, підтримують у складні моменти, разом радіють успіхам. Якщо трапляється щось добре — хочеться поділитися з рідними. Якщо сумно — саме до них йдеш по пораду або обійми.

У сім'ї кожен виконує свої ролі. Хтось зараз готує вечерю, хтось допомагає з уроками, хтось лагодить зламану полицю. Це маленька команда, тут усі важливі. І навіть якщо іноді виникають непорозуміння, близькі завжди залишаються найдорожчими людьми.

Сім'я навчає бути відповідальними, турботливими, доброзичливими. Усе, що засвоєне в родинному колі, ти потім несеш у світ: у школу, до друзів, у доросле життя.

У нашій державі сім'я має особливий захист. За Сімейним кодексом України батьки або особи, що їх замінюють, зобов'язані забезпечити дитині розвиток, повагу до її гідності, нести відповідальність за її виховання. Вони не мають права ображати дитину або нехтувати її потребами. Діти, своєю чергою, теж мають поважати батьків, допомагати їм. Бережи своїх рідних, цінуй час, проведений разом. Бо твоя сім'я — це перша підтримка, сила і натхнення.

! Підсумок

Соціальні групи — основа нашого життя. Ми народжуємося в сім'ї, яка зберігає традиції та звичаї нашого народу, навчаємось у класі, проводимо час у спільнотах за інтересами. Групи допомагають людині розвиватися, взаємодіяти, почуватися потрібною та причетною до спільної справи. Вони формують почуття єдності та відповідальності.

РЕФЛЕКСІЯ
До яких соціальних груп ти належиш? Що ти можеш зробити, щоб твоя група стала комфортнішою для всіх?

? Запитання і завдання

1. Назви три ознаки, за якими можуть об'єднуватися соціальні групи.
2. Які емоції може викликати належність до певної групи?
3. Чому соціологія важлива для суспільства? Вислови власну думку.
4. Розкажи, які правила існують у твоєму класі.
5. Уяви, що ти лідер або лідерка шкільної групи. Якими будуть твої дії?
6. Склади перелік соціальних груп, до яких ти належиш. Обери та охарактеризуй одну з них. Обговори в класі, як знання про те, до якої соціальної групи ти належиш, може допомогти в житті.
7. Чому людям важливо бути частиною групи?
8. Створи пам'ятку «Як бути гідним учасником або учасницею групи» (п'ять порад).
9. Розкажи про традиції своєї сім'ї. Які з них для тебе найцінніші?
10. Намалюй «команду своєї сім'ї» та підпиши, яку роль виконує кожен.

Тестові завдання
rnk.com.ua/111819